

Parlamentaarinen TKI-työryhmä 2022

Kokous 3/2022

Pöytäkirja

Ajankohta: Tiistai 13.9.2022 klo 14-16

Paikka: Eduskunta (A-siipi, kabinetit 1 ja 2) + etämahdollisuus Teams

Kutsuttu:

kansanedustaja Matias Mäkyne
kansanedustaja Ville Vähämäki
kansanedustaja Kai Mykkänen
kansanedustaja Arto Pirttilahti
kansanedustaja Hanna Kosonen
kansanedustaja Saara Hyrkkö
kansanedustaja Pia Lohikoski
kansanedustaja Joakim Strand
kansanedustaja Sari Essayah

kansliapäällikkö Anita Lehikoinen
ylijohtaja Terhi Järvikare
osastopäällikkö Ilona Lundström

tiedeasiantuntija Antti Pelkonen
budjettineuvos Taina Eckstein
johtaja Erja Heikkinen

Johtava asiantuntija Teija Palko, TEM (kutsuttu asiantuntija)
Pääjohtaja Paula Eerola, Suomen Akatemia (kutsuttu asiantuntija)
Ylijohtaja Riitta Maijala, Suomen Akatemia (kutsuttu asiantuntija)
Pääjohtaja Nina Kopola, Business Finland (kutsuttu asiantuntija)
Johtaja Hannu Kempainen, Business Finland (kutsuttu asiantuntija)

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaus

Varapuheenjohtaja Ville Vähämäki avasi kokouksen klo 14.01.

2. Pöytäkirjan tarkastajien valinta

Pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin kansanedustajat Sari Essayah ja Joakim Strand.

3. Valtion T&K-rahoitus (liitteet 1 ja 2)

Valtion T&K-rahoitusta esittelivät johtava asiantuntija Teija Palko (TEM) ja budjettineuvos Taina Eckstein (VM). Valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseen sisältyvät ministeriöiden, valtion virastojen ja laitosten käyttöön kohdennetut T&K-varat sekä valtionavut. Julkista rahoitusta kohdentavat myös kunnat ja kuntayhtymät.

Valtion T&K-rahoitus vuonna 2022 on arviolta noin 2,5 miljardia, josta Business Finlandin osuus on 30 %, yliopistojen 29 % ja Suomen Akatemian 19 %. Valtion tutkimuslaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistollisten keskussairaaloiden osuudet ovat pienempiä, minkä lisäksi rahoitetaan myös muita tutkimustoimijoita yhteensä 9 prosentin osuudella.

Valtion T&K-rahoituksen budjetointi talousarviossa tapahtuu joko valtuuksina, kiinteinä määrärahoina tai 2- tai 3-vuotuisina siirtomäärärahoina. Esimerkiksi Suomen Akatemian ja Business Finlandin avustukset ja lainat TKI-toimintaan budjetoidaan valtuutena, jonka käytön seurauksena tarvittavat määrärahat budjetoidaan useammalle vuodelle. Tästä syystä esimerkiksi T&K-rahoituksen noston määräraha-vaikutukset näkyvät vasta 2030 jälkeen, jos budjetointi on tehty valtuuksina.

Belgiassa, Ruotsissa ja Itävallassa T&K-menojen yritysosuus on korkea moneen muuhun maahan verrattuna. Tanskalla ja Norjalla julkisen sektorin T&K-menot ovat suuret muihin verrattuna. Erilaisista painotuksista ei kuitenkaan voida päätellä valtioiden T&K-intensiteettiä. Suomessa toistaiseksi pienivaikutuksinen T&K-verokannuste on osassa vertailumaita merkittävä tukimuoto. Innovaatiojärjestelmien erilaisuus vaikeuttaa suoraa vertailua eri tukien vaikuttavuudesta.

Keskustelussa todettiin, että kansainvälisessä ja EU:lta tulevassa tutkimusrahoituksessa on vielä hyödyntämätöntä potentiaalia. EU-ohjelmiin tarvitaan laadukkaampia hakemuksia. Kolmansissa maissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, on hyödyntämättömiä rahoitusmahdollisuuksia myös suomalaisille tutkijoille. Laadulla kilpaillen saatu ulkomainen rahoitus edistää myös verkottumista.

Tutkimusrahoittajien näkökulmasta olisi hyvä olla sekä ennakoitava T&K-rahoitusnäkökulma että riittävän pitkä määrärahojen käyttöaika. Korostettiin myös kärsivällisyyden merkitystä yhteiskunnallista vaikuttavuutta odottaessa, osa vaikutuksista tulee vasta vuosien päästä.

Osaajapula on jo tällä hetkellä valtaisa, ja se näkyy lähes kaikilla sektoreilla. Yrityksissä tohtorin tutkinnon suorittaneiden osuus T&K-henkilöstössä on edelleen noin 7%. Pandemiasta yritykset selvisivät Suomessa sitä paremmin mitä korkeampi oli yrityksen henkilöstön koulutustaso missä tahansa tehtävissä.

4. Kuuleminen: Suomen Akatemia ja Business Finland (liite 3)

Pääjohtaja Paula Eerola Suomen Akatemiasta ja pääjohtaja Nina Kopola Business Finlandista esittivät tilannekatsauksen organisaatioidensa toiminnasta sekä näkemyksensä TKI-järjestelmän ja -rahoituksen tilanteesta.

45 % valtion T&K-rahoituksesta kulkee Akatemian ja Business Finlandin kautta tutkimusta tekeville organisaatioille. Suomen Akatemian ja Business Finlandin tiukasti kilpailtu rahoitus on laadun tae. Vain pieni osa rahoitushakemuksista pystytään rahoittamaan. Rahoituksessa viimeisen kymmenen vuoden aikana nähty nousu on pääasiassa kertaluonteisten erien, ohjelmien ja tietenkin koronapandemian edellyttämien toimien ilmentymä. Rahoitustoimintaa on kuitenkin pystytty tehokkaasti hoitamaan ilman toimintamenolisäyksiä. Kummankin rahoittajaorganisaation toimintamenot ovat kansainvälisesti verraten erittäin matalat.

Tutkittu tieto vaikuttaa yhteiskunnassa monin tavoin alueellisesti, kansallisesti ja globaalisti. Tutkimus on Suomessa kaiken koulutuksen perusta. Tulokset, ideat ja ihmiset liikkuvat. Tutkimus vaikuttaa yhteiskunnan stabiiliuteen, hyvin koulutetut ihmiset mahdollistavat teknologioiden

kehittämisen. Muualla tehtyä ei voida hyödyntää ilman osaavaa työvoimaa. Sivistyksen huoltovarmuus on turvattava. Tiederahoitus voi olla myös riskirahoitusta.

Erilaisilla ekosysteemeillä on erilaiset rahoitusprofiilit ja julkisilla tutkimusrahoittajilla näissä omat instrumenttinsa. Veturiyritykset on esimerkki rahoitusinstrumentista, joka kokoaa ekosysteemiin monenlaisia toimijoita, joista jokainen kattaa itse osan kustannuksista, osan kattaa Business Finland. Yksi BF-euro vivuttaa kaksi yrityksen euroa T&K-toimintaan. Valtio jakaa näin riskiä yritysten kanssa.

Akatemian lippulaivat kokoavat tutkimustoimijoita tutkijoiden ideoiden pohjalta syntyneisiin ekosysteemeihin, jossa tutkimuksen vaikuttavuus on todennettu jo ennen lippulaivojen valintaa. Lippulaivojen eurolla on hankkeisiin saatu kaksi yrityseuroa ja viisi EU:n tutkimusrahoituseuroa. Proof of concept -vaihe voisi olla Akatemian rahoitusinstrumenttivalikoimassa. Business Finlandilla on Co-Creation - ja Co-Innovation -rahoitukset tutkimukseen. Koko ketjun on oltava kunnossa, että saadaan uusia vientiyrityksiä.

Yrityskentän erikokoisten toimijoiden huomioon tarve johti rahoitusinstrumenttien remonttiin. Jos rahoitusnäkyvä olisi pidempi ja vakaampi, voitaisiin ottaa uudelleen valikoimaan julkisen tutkimuksen projektit. Kapeikko on Business Finlandin mukaan soveltavassa, yrityslähtöisessä tutkimuksessa. Suomen Akatemia nosti esiin uutta tietoa tuottavan tutkimuksen ja tiedon soveltamisen välimaastoon vaikuttavien lakien kokonaisuuden, joka osaltaan estää julkisen rahoituksen kohdentamisen tähän kapeikoksi kutsutuun kohtaan.

Kasvavan T&K-rahoituksen tarjoamat mahdollisuudet T&K-rahoittajille: kumppanuusmalleja on useita eri tarkoituksiin, ekosysteemit ainakin kolmenlaisia T&K-prosessien eri vaiheiden mukaisesti. Ekosysteemit voivat olla Suomelle aito kilpailuetu. Kilpailukykyiset laitteistot ja tutkimuksen infrastruktuurit tarvitaan, että voidaan pärjätä globaalisti. Tarvitaan osaavaa tutkijatyövoimaa. Tutkimusrahoittajat esittävät hakemusten hyväksymisprosenttien nostamista laadulla kilpailun kiinnostavuuden lisäämiseksi. Tutkimusrahoittajat jatkavat strategista yhteistyötään, tarvitaan strategiset tavoitteet rahoittajien yhteisten missioiden pohjaksi sekä kansainvälisen rahoituksen voimakkaampaa vivuttamista.

Keskustelussa tuotiin esiin, että myös TKI-laina tilastoidaan T&K-menoihin. Nostettiin esiin Business Finlandin historia ja pohdittiin, onko vanhassa Tekesin instrumenttivalikoimassa jotain tässä ajassa hyödynnettävää. Nostettiin esiin vientipotentiaalivaateet Business Finlandin rahoituksessa hakemuksia rajaavana tekijänä – tähän on kuitenkin päädytty, kun hakemusmäärää on jotenkin täytynyt rajata. Toisaalta vientiyritysten kansainvälistyminen on varmemmalla pohjalla kuin muiden yritysten. Valintojen taustalla on sekä poliittisia että rahoittajan omia päätöksiä. Vaikka teknologioiden merkitys on kasvussa, ei välttämättä tarvita työkaluja Tekesin vanhasta työkalupakista. Tulevaisuuden potentiaalia luovista hankkeista on leikattu, mikä on vaikuttanut yritysten ja yliopistojen yhteistyöhön, mutta samaan aikaan yhteistyö on monimuotoistunut.

Nostettiin esiin myös teknologioiden vientiosaamisen merkitys. Business Finlandilla on työkaluja myös viennin ja myynnin tukemiseen. Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen puolella näkyy, että osaamisen vientiä uudet tutkijasukupolvet osaavat paremmin kuin aiemmin on osattu. Todettiin, että kun tehdään leikkauksia ja kohdennuksia, on oltava tarkkana seurannaisvaikutusten kanssa. On pystyttävä luomaan kannusteet aidon yhteistyön tekemiseen. Tunnistettiin myös vahvojen, T&K-toimijoita verkottavien yritysten merkitys.

Todettiin olemassa olevien rahoituskanavien vahventamisen tärkeys. Pohdittiin, miten kansallisista missioista päätetään ja miten päätökset valmistellaan. Oltiin yhtä mieltä siitä, että osallistava prosessi tarvitaan, ja valmisteluaikojen tulisi olla riittävän pitkiä, mutta kuitenkin hallittuja. Kummallakin rahoittajalla jo on osallistavaa rahoitusinstrumentti-suunnittelua, esimerkiksi Akatemian yhteydessä toimivan strategisen tutkimuksen neuvoston joukkoistetut teemavalinnat. Tarvitaan T&K-yhteisöstä nousevia aloitteita, mutta myös valintoja julkisilta päätöksentekijöiltä. Keskusteluun ei lähdetä nolatilanteesta, valmistelevaa työtä on tehty paljon, ja hyvä pohjaa erilaisten mallien kehittämiseksi on. Tarvitaan rakenne julkisen ja yksityisen sektorin toimien koordinoimiseksi, jos T&K-rahoitusta on merkittävästi nykyistä enemmän. Pohdittiin tutkimus- ja innovaationeuvoston roolia kokonaisuudessa sekä mahdollisia muutostarpeita TINin rakenteeseen ja valmistelukoneistoon. Tuotiin esiin myös, että valintojen tekemisen prosessin olisi oltava läpinäkyvä ja poukkoilematon. Hallinnonalojen tulisi toimia entistä paremmin yhdessä.

5. Neljän työryhmän mahdollinen yhteinen kannanotto

Pääsihteeri Pelkonen esitteli Teknologianeuvottelukunnan aloitteesta luonnosteltua yhteistä kannanottoa neljän temaattisesti toisiinsa kytkeytyvän työryhmän (muut ryhmät: Kestävän kasvun työryhmä, Tekoäly 4.0-ohjelma) yhteistyömahdollisuuksista ja yhtymäkohdista. Kannanoton luonnos sisältää työryhmien yhteisiä pääviestejä. VNK, VM ja TEM tiedottaisivat kannanotosta yhteisesti.

Valtuutettiin puheenjohtaja Mäkyne edistämään kannanoton viimeistelyä ja viestintää, lisätään OKM tiedottajaministeriöihin.

6. Työryhmän syksyn kokoussuunitelma (liite 5)

Työryhmän syksyn kokoussuunitelmaa esitteli pääsihteeri Pelkonen. Muokattiin seuraavassa kokouksessa kuultavien joukkoa ja pohditiin myös kirjallisen kuulemisen käyttöönottoa, kun kuultavien lista kasvoi.

7. Kirjallisesti tiedoksi (liitteet 6 ja 7)

Saatettiin kirjallisesti tiedoksi seuraavat asiat:

- Luonnos T&K-rahoituslaiksi on ollut lausuntokierroksella, joka päättyi 15.8. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syyskuun lopussa/lokakuun alussa.
- Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi T&K-toiminnan yhdistelmävähennyksestä verotuksessa on lausuntokierroksella 12.8.-12.9.
- Työryhmän sivuilla julkaistut kirjoitusarjojen kirjoitukset:
 - o Mari-Leena Talvitie & Kai Mykkänen: Osaajien määrä ja laatu ratkaisee
 - o Harry Harkimo: Vain yritysten kasvu ja investoinnit tuovat työpaikkoja ja hyvinvointia
 - o Matthias Deschryvere, VTT: Belgia nousi maailman TKI-intensiivisimpien maiden joukkoon

8. Mahdolliset muut asiat

Muita asioita ei ollut. Varapuheenjohtaja Vähämäki päätti kokouksen 15:58.

Pöytäkirjantarkastajat Sari Essayah ja Joakim Strand ovat hyväksyneet pöytäkirjan sähköpostitse. Hyväksymisen dokumentoivat sähköpostit on arkistoitu Vahvaan.